

Prof. Hasan Pekmezci'nin Eğitimci Kişiliği, Sanatı ve Hayatı Üzerine

Doç. Deniz Onur Erman

Makale Geliş Tarihi: 11.05.2018
Yayına Kabul Tarihi: 23.05.2018

Özet

Hasan Pekmezci; eğitimin bir insanın hayatını nasıl kökünden değiştirebileceğini kendi deneyimlemiş biri olarak eğitime tüm kalbiyle inanan ve öğrencilerini ilk günden beri ona emanet edilen kutsal değerler olarak gören bir eğitimcidir. Nitekim meslek hayatı boyunca da sayısız öğrenciye ışık tutmuş, verdiği her derste gerek uygulama, gerek kuramsal açıdan öğrencilerinin ufkunu genişletmiştir. Diğer taraftan Pekmezci, Çağdaş Türk Sanatı'nın yetiştirmiş olduğu çok üretken bir sanatçıdır. Hayatının bir iz düşümü gibi olan resimlerindeki her leke, her renk, her figür gerçek, açık, dürüst ve yaşanmıştır. Onun eserlerinde sanatçının gerçeklerine zıt ve uyumsuz tek bir nokta bulunmaz. Sanatçının etkilendiği her şey apaçık esere dönüşmüştür. Eserlerindeki samimiyet gerçekliğinden ve yaşanmışlığından gelmektedir. Tıpkı Plekhanov'un sözündeki gibi; "İçeriği olmayan resim ruhsuz, bir ceset gibidir".

Anahtar Kelimeler: Hasan Pekmezci, Çağdaş Türk Resmi, Özgün Baskı, Kuş Figürü.

ON HASAN PEKMEZCI'S EDUCATOR PERSONALITY, ART AND LIFE

Abstract

As someone who has personally experienced how education can dramatically change a person's life, Hasan Pekmezci is a whole-hearted educator who, from the first day, treats students as sacred valuables trusted to him. Accordingly, he has guided countless students throughout his professional life and has introduced them, both practically and theoretically, to new horizons in each and every lesson he has given. On the other hand, Pekmezci is one of the most productive artists of Contemporary Turkish Art. Every spot, color, and figure in his paintings are real, bare, sincere and alive. His works do not include even a single argument that is contrasting to or conflicting with the artist's reality. Everything that has impressed the artist has been transformed explicitly into his work. The sincerity of his work arises from authenticity and life experiences. As Plekhanov once said, "A painting without content is like a corpse with no soul."

Keywords: Hasan Pekmezci, Contemporary Turkish Painting, Printing, Bird Figure.

Doç. Deniz Onur Erman, Gazi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü, Ankara.
E-posta: denizonur2005@gmail.com

Giriş

Güzel sanatlar fakültesinde bir sanat öğrencisi için hangi bölümde olursa olsun atölyeler sadece bir derslik ya da bir eğitim alanı değildir. Atölye çok daha fazla anlam taşır. Tüm sanat öğrencileri bunu bilir. Sanat öğrencisinin evi gibi olur atölye. İçinde günlerini gecelerini, saatlerini, duygu yoğunluklarını, paylaşımlarını, aşklarını, öfkelerini bazen göz yaşlarını yaşadığı, ürettiği, tükettiği bir yuva olur. Gençecik öğrenci o atölyede büyür, olgunlaşır. Yeri gelir evinden çok vakit geçirir o atölyede. Duvarlarının her karışını, gıcırdayan kapısını, bozuk penceresini, ışığı titreyen florasan lambasını kendi odasından bile daha iyi tanır. Öğrenci atölyede aidiyet duyabilmelidir. Ait hissederse üretimi artar, motivasyonu artar. Kendi köşesinde bir yaşam alanı kurar ve orada üretir. Atölyenin tozu, kiri, damlatan musluğu bile özlenir uzak kalındığında. Çünkü orası ürettiğin, öğrendiğin, paylaştığın özel bir mekandır. Bazı hocalar için atölye, ders saatinde dersini verdiği, ama yaşamadığı bir eğitim alanıdır yalnızca, ama Hasan Pekmezci bulunduğu her yeri bir atölyeye dönüştüren, her atölyeyi de sıcak bir yuvaya çeviren, öğrencisi için bitmez tükenmez bir kaynak, ender karşılaşılan hocalardandır.

Hasan Pekmezci Hoca'nın elleri hep boyalıdır, o hep atölyede ve hep ayaktadır. Yüzü güler, sesi sıcak ve yumuşaktır. Eleştirileri yapıcıdır. Öğrencisini ezmez, onu üst basamaklara taşır. Etrafı öğrencilerle çevrilidir. O atmosfere girdiğiniz anda çalışmadan duramazsınız. Atölye sizi içine çeker ve hemen ait hissedersiniz kendinizi. Sanki yıllardır oradaymışsınız gibi, herkesi tanıyormuşsunuz ve onlarda sizi tanıyorlarmış gibi. Her sorunuza cevap bulabilirsiniz. Hasan Hoca'nın atölyesinde öğrenciler yalana, bahanelere, numaralara sığınmazlar, bilirler ki dürüstçe ve açıkça söyledikleri her söz dinlenir ve ciddiye alınır. Yemek yemez, oturmaz, dinlenmez. Çalışmayla beslenir. Onu dinlendiren şey üretmektir. Onu öyle görünce siz de yorulmaktan utanırsınız. Hasan Hoca, öğrenciden korkmaz, çekinmez. Öğrencisinin önünde çalışır. Bir sanat öğrencisi için hocasının çalışma ve üretme sürecine tanık olmak eğitimin en büyüğüdür. Öğrenci üreten ve çalışan hocayı ciddiye alır, ona inanır ve güvenir. Ünvanlar, egolar, titrler ve kibir yoktur onun atölyesinde. Üretmek, çalışmak ve paylaşmak vardır. Her malzemesini paylaşır, her bilgisini son damlasına kadar verir, siz yeter ki isteyin. "Bu da bana kalsın" demez. "Sen kimsin?" diye sormaz "Ne öğrenmek istiyorsun? Hadi başlayalım" der ve sen, o atölyenin büyüüne kapılıp içeriye süzülürsün. "Kim olursan ol gel, öğrenmek istiyorsan gel" mottosu ile yılların birikimini paylaşmaktan coşku duyar Hasan Pekmezci Hoca. Hasan Hoca'nın fakülteadaki odasının kilidi yoktur. Kapısı herkese açıktır. Öğrenmek isteyene, araştırmak isteyene, sormak isteyene sonuna

kadar açıktır. Kitapları, katalogları, arşivleri saklamaz kendine. Şiirlerle şiir tadında ders anlatır. Salt kitap bilgisiyle ürkünmez öğrencisini, yaşanmış örneklerle yaşatarak anlatır. Sorgulatır, düşündürür, yorum yaptırır. Tam da sanatın nasıl anlatılması gerektiği gibi. Hasan Hoca cep telefonu kullanmaz ama ona ulaşmakta hiç zorluk çekmezsiniz. Bir öğrencisinden e-posta aldığı anda hiç vakit kaybetmeden gece saat kaç olursa olsun dönüş yapar. "Öğrenci hocasını arıyorsa, e-posta atıyorsa ihtiyacı var demektir, bekletmemek gerek" der.

Bir sanat öğrencisinin en temel ihtiyaçlarından biri de kitap bilgisini gerçeği ile örtüştürebilmektir. Öğrenci senelerce kitaplarda gördüğü, derslerde öğrendiği, üzerine projeler hazırladığı sanat akımlarını, dünya müzelerini, büyük sanatçıları ve eserleri gözleriyle görmeden, bizzat yaşamadan ve deneyimlemeden özümseyememektedir. Tecrübe ile hayata aktarılamayan, havada kalan her bilgi unutulmaya mahkumdur. Hasan Hoca, sanat öğrencileri için kitap sayfalarındaki bilgilerin gerçek hayatla entegrasyonunu sağlama konusunda da ileri görüşlülüğü ile öncü bir akademisyen olmuştur. Hacettepe Üniversitesi'nde görev yaptığı dönemlerde başlattığı "Öğrenci Sanat Gezileri" ile yüzlerce sanat öğrencisi sanat tarihini Louvre Müzesi'nde, Rembrandt'ın sanatını Amsterdam'da sanatçının atölyesinde görerek, Empresyonist ressamı Paris'te Montmartre sokaklarında dolaşarak ve yaşayarak öğrenme imkanı bulmuşlardır. 18 yaşında gençecik bir sanat öğrencisi için Van Gogh'u kitaplardan çıkaran, Renoir'ın tablolarındaki ışığı bizzat yaşatan, Pompidou'da Çağdaş Sanat'ın en yetkin örneklerini deneyimlemeyi sağlayan Hasan Hoca'nın bu sanat gezilerinin değeri paha biçilemezdir. Öğrenciler için uzakları yakınlaştıran, hayalleri elle tutulur hale getiren bu yoğun sanat gezileri büyük bir motivasyon kaynağı olmaktadır.

Hasan Pekmezci, eğitimin bir insanın hayatını nasıl kökünden değiştirebileceğini şahsen deneyimlemiş biri olarak eğitime tüm kalbiyle inanır ve tüm yatırımını eğitim üzerine yapar. 1945 Beyşehir-Üzümlü doğumlu olan Pekmezci köyde pek de kolay geçmediğini anlattığı hüznü dolu çocukluk yıllarında onu hayata sıkı sıkı bağlayan şeyin yine eğitim olduğunu her fırsatta vurgulamaktadır. Karşısına çıkan iyi öğretmenler Pekmezci'nin yeteneğini farkedip onu desteklemişler ve eğitim gördüğü okullar onu büyük bir donanımla hayata hazırlamışlardır. Pekmezci ilk resme yönelişini şu sözlerle anlatmakta. "İlk resim dersinde öğretmenimizin bir "Aslan oolum" sözü ile resme yöneldim. Bundan sonra her günüm resimle doldu. Bir süre sonra sınıfta adım "resimci çocuk" oldu. O gün öğretmenimiz "Böyle resim mi olur?" diye enseme bir şaplak indirseydi ne olurdu? Zaten alıngan-kırılğan bir çocuk olarak ben yoktum. 'Bir sözün abad; bir sözün berbat ettiğinin', edebileceğinin somut bir örneğidir bu".

Pekmezci, 1958 senesinde İvriz Öğretmen Okulu'nu kazanır. Yaşam öyküsünün tamamen iyi okullar, başarılı eğitimciler sayesinde anlam kazandığından övgüyle bahseder. "Hepsi özverili, hepsi öğrenci ve okul odaklı, hepsi çağdaş, Cumhuriyetçi, Atatürkçü. Hepsi alanında idol. Her zaman minnetle andığım. Bizi biz yapan aydın insan kuşağı. Öğrenciyi varoluş nedeni sayan. Bizim yaşamımız boyunca temel ilkemiz bu insanlara layık-yaraşır eğitimci olabilmemiz." Henüz bir ilkokul öğrencisiyken öğretmeninden kıymet ve destek gören bir çocuğun eğitim basamaklarını tırmanırken eğitime gönül vermesi ve hayatının yönünü bu şekilde belirlemesi işte böyle başlamıştır. 1962'de İvriz Öğretmen Okulu'nun Orta kısmında başta Mehmet Karaman olmak üzere, İsa Başlıoğlu ve Namık Sevinç Arkun gibi nitelikli resim öğretmenlerinin yönlendirmeleri ile resim sevgisi daha da gelişir. Bu alana olan yoğun ilgisi nedeniyle sınavla İstanbul Çapa Öğretmen Okulu Resim Seminerleri'ne gönderilir ve bu eğitimleri birincilikle tamamlar. 1965 senesinde Gazi Eğitim Enstitüsü Resim Bölümü'nü kazanması Pekmezci için eğitiminin en önemli basamaklarından biri olur. Üniversitede Adnan Turani, Turan Erol, Nevide Gökaydin, Hidayet Telli, Kayıhan Keskinok, Mürşide İcmeli, Muammer Bakır, Hamza İnanç, Nevzat Akoral, Mustafa Tömekçe gibi yetkin sanatçı-eğitimci kadrosundan çok seyler öğrenerek ve özellikle sanatın gününbirlik eğlence işi olmadığını, sanatın insan yaşamını saran sarmalayan en üst düzeyde insanî etkinlik olduğunu özümleyerek mezun olur. Öğretmenliğin önemine ve gerçek anlamda kutsallığına inanarak meslek hayatına başlar. İlk görev yeri olan Arifiye Öğretmen Okulu'nda öğretmen ve yönetici olarak özveri ile yedi yıl çalışır. Daha sonra Çankırı Merkez Ortaokulu'nda üç yıl öğretmenlik yapar. (<http://www.hasanpekmezci.com/biyografi>) Pekmezci'nin hayatında resim hep koruyucu kalkan olmuştur, bunun bilincinde olan eğitimciler ve eğitim sistemi sayesinde.

Bir ülkenin eğitim politikasının her bireye eşitlik sağlayan bir eğitimde eşitlik sistemi üzerine temellendirilmesi, imkansızlıklar içinde yaşayan bir köy çocuğu ile geniş imkanlar içinde yetişen kentteki çocuğu aynı sınıfta, aynı sırada yan yana eşit haklara sahip hale getirebilmektedir. Pekmezci ülkemizde köy enstitülerinin bunu sağlayan en değerli yapılanma olduğunu savunurken, bu değere sahip çıkamamamızın ve uzun ömürlü olamayışının üzüntüsünü de dile getirmektedir.

Hasan Pekmezci yalnız başladığı sanat ve eğitim serüvenine kendisi gibi sanatçı ve eğitimci olan eşi Şükran Pekmezci ile devam eder. İki de eğitime gönül vermiş eğitimci olmak için yaratılmıştır. Artık bu hayat yolunda tek başına değildir. Aynı dili konuşabildiği, aynı ilkelere ve düşüncelere sahip, her an onu destekleyen bir eşi vardır. "Karım-kocam" demeyi sevmez

Hasan Pekmezci, "Eşim" der. Yıllar önce İskilip'de tanımadıkları yaşlı bir amcadan duydukları bir söz çivi gibi çakılır beyinlerine. Hazine gibi bir sözdür bu; "İnsanın eşi nefesidir" demiştir İskilipli yaşlı amca. Pekmezci birbirlerine duydukları sevgi, saygı ve değeri bu sözle özetlerler birbirlerinin eşi ve nefesi olmayı seçerler. Bu bilgece seçilmiş üç kelime Pekmezci'nin aklını çok meşgul eder. Konuyla ilgili şunları dile getirir; " 'karı' sözcüğünde bir küçümseme, aşağılama, iteleme görürüm hep. Aynı şekilde 'koca' sözcüğünde de. Amirden, egemen birinden söz eder gibi. "Karım", "Kocam" sözcüğünde de malik olma, mal sahibi olma gibi bir itici anlam bulurum: "Ayakkabım, çantam" der gibi. Ama eş-eşim gibi sözcükleri baş tacı sayarım. Evlilik ve evliliğin getirdiği denklik, dayanışma, birlikte yaşamı paylaşma sözcüklerini birbirlerine eşdeğerlik olarak gördüğümden. Bu arada çok kaba gibi görülse de bir örneği her zaman veririm bir köy çocuğu olarak, gözlemlerimden yola çıkarak: "Eşi denk olmayan dövenden, hamur değil; çamur çıkar." (Görsel: 1,2,3,4)

Görsel 1,2,3,4. Ankara Batıkent'te ev-atölyelerinde Hasan Pekmezci ve eşi Şükran Pekmezci ile.

1979 senesi geldiğinde Pekmezci ailesi artık dört kişidir. İki çocuklarıyla ele ele vermiş, dayanışma içinde çalışan ve üreten sevgi, saygı dolu bir aile kurmuşlardır. Bu tarihte Hasan Pekmezci yetiştiği ve ideali olan Gazi Eğitim Enstitüsü Resim Bölümü'ne Öğretmenler Kurulu kararı ile, öğretmen olarak davet edilir. Bu kurumda Serigrafi atölyesini kurarak çalışmalarına başlar. Sergiler, atölye çalışmaları, akademik çalışmalar ve ödüller beraberinde gelir. O da hayatı boyunca örnek aldığı ve hayatının bir noktasında elinden tutmuş ona yol göstermiş hocaları gibi kendi öğrencilerine yol gösteren bir üniversite hocasıdır artık. Öğrencilerini evlatlarından, torunlarından ayrı tutmaz Hasan Pekmezci. Her bir öğrencisinin sorumluluğunu kendi çocuğuymuşcasına sahiplenir. Çok hassas bir konudur bu onun için ve şu sözleriyle dile getirir hassasiyetini; "Öğrenci velinimetimizdir bizim. Biz öğrencilerimizi bize emanet edilen kutsal değerler olarak gördük ilk günden beri. Üzerine titrenmesi gereken, asla ihanet, hıyanet edilmemesi gereken gerçek anlamda kutsal değer. Onlara bu ulusun geleceği gözü ile bakmak, "İşte geldik, gidiyoruz"dan sonrasını emanet edebileceğimiz, onun güçlü, onun başarılı olmasını candan isteyeceğimiz emanet. Şu bir yaşam kuralıdır: Güçlü olmayan, güçlülerin ayakları altında kalmaya, ezilmeye, kul köle olarak kullanılmaya açıktır." İşte bu nedenle öğrencilerini bilgiyle, donanımla besler ve güçlü birer birey olmaları için özenle yetiştirir. Hasan Pekmezci için eğitimcilik gerçek bir bayrak yarışıdır, idolden idole taşınan ve çok ciddiye alınması gereken bir değerdir. 1987 senesinde Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü Öğretim Üyelğine, Baskı Resim atölyelerini kurmak ve bu alanın derslerini vermek üzere atanır. Yeni bir kurum, yeni bir dönem başlar Hasan Pekmezci için. Bu dönemde eserleri artık Türkiye sınırlarını aşmaya başlar. Uluslararası pek çok sergi, yarışma ve çalıştaylara katılır. Yayımlanmış ders kitapları, akademik araştırma ve yayınları, sempozyum katılımları, kongre sunumları, jüri üyelikleri ile oldukça yoğun bir akademik hayatın içinde durmadan üretir. 1987 senesinde Doçent, 1995 senesinde Profesör ünvanlarını alır. Üniversitede görev yaptığı sürede akademik ve sanatsal çalışmalarının yanısıra idari görevler de üstlenmiştir. Önemli kurumlarda sanat danışmanlığı yapmaktadır. ODTÜ Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü'nde ve Başkent Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde de Baskı Resim Atölyelerini kurar ve alan derslerini yürütür. 2012 senesinde Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nden emekli olan Pekmezci, emekliliğinin ardından da bilgi ve birikimleri ile üniversite öğrencilerinin yolunu aydınlatmaya ve onlara ışık olmaya devam etmektedir. 2012 senesinden günümüze Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde Özgün Baskı Resim Atölyesi'ni kurmuş ve burada dersler vermektedir.

Hasan Pekmezci'nin resimleri onun hayatının bir iz düşümü gibidir. Eserleri

de kendisi kadar gerçek, açık ve dürüsttür. Her bir renk, her bir leke, tek tek her bir figür yaşanmış ve iz bırakmıştır. Ezbere değildir. Sanatçının gerçeklerine zıt, uyumsuz tek bir nokta bulamazsınız. Sanatçıyı etkileyen her şey apaçık esere dönüşmüştür. Eserlerindeki samimiyet gerçekliğinden ve yaşanmışlığından gelmektedir. Sanatçının şu sözleri konuyu açıklar niteliktedir; "Duygularım arasında yer bulmayan, zoraki, yapay, biçimsel oyunlar için resim yapmadım bu zamana kadar. Ne yapmışsam hayatıma değen, anısı olan, uyaran, yüreğimi buran, içimi acıtan; yeri geldiğinde ürküten, nefret ettiren ne varsa resimlerini yaptım, yaparım. Dahası şiir olarak, öykü-anı olarak yazarım." (Görsel:5,6,7)

Görsel 5,6,7. Hasan Pekmezci'nin eserlerden örnekler. "İnsanlarımız"

Pekmezci resimlerini gruplara ayırmayı, kategorize etmeyi sevmez. "Zaman içerisinde eserlerimi araştıranlar, bu konuda yazı yazarlar olursa yapsınlar ama ben kategorize etmiyorum. Ancak resimlerimde dışavurumcu, sembolist, biraz öykücü özellikler ağır basar." sözleriyle kısaca özetliyor. Pekmezci'ye sanat anlayışı sorulduğunda; "Sanatın yaşamın izdüşümü olduğuna, yaşamdan beslenmesi gerektiğine içten inanan biriyim. Yaşamın her yönüyle bizim insani duyarlılığımız içinde bulunduğu, bu iklimin, atmosferin bir bitki örtüsünü etkilemesi gibi duyarlılığımızı etkilediğine inananlardanım. Dünya görüşüm de bu yöndedir. Kendi yaşamımın bütün evreleri, toplumsal sorunlar, dünya sorunları bizim duygu, düşünce ve eylem haritamızı ve yaşamı anlama, algılama ve sorgulama bilincimizi belirler. Bu nedenle resimlerime aldığım bütün temalar beni etkileyen, yaşamıma dahil olan alanlardan." sözleriyle açıklıyor sanat anlayışını. Hasan Pekmezci, sanat anlayışında belli kalıplara, kurallara, tarzlara saplanıp kalan ve bunun dışına çıkarsa eleştirileceğinden korkan bir sanatçı değil. Hayat karşısına ne çıkarırsa onu yaşayan ve etkilendiğini çekinmeden yansıtan bir sanatçı. Belli bir tekniğe, malzemeye, tarza saplanıp kalmıyor ve değişimden korkmuyor. Bugün Türk sanatının en büyük açmazlarından birinin de bu korku olduğunu eleştiriyor. "Sanat insanlarının 'bu benim tarzım, bundan başka bir şey yaparsam eleştirilirim'" çekincesi bir saplantıdır. Şöyle düşünelim; bundan otuz yıl önce, yirmi yıl önce ben Hasan Pekmezci olarak aynı anatomik, duygusal, düşünsel yapı içinde miydim? Bırakın beni içinde yaşadığımız toplum otuz yıl, yirmi yıl önceki toplum mu? Otuz yıl önceki portremi ben tanıyamıyorum ki. Değişim kaçınılmazdır; duygusal, düşünsel, eylemsel. Öyleyse niye otuz yıl önce yaptığım resmi yapayım ki? Bunca duygusal, düşünsel, biyolojik, toplumsal değişim yaşanırken tarz, ekol, teknik saplantısına gireyim ki!" sözleri ile konuya açıklık getiriyor.

Hasan Pekmezci'nin resimlerinde kendi geçmiş yaşantıları, anıları ve izlenimleri kadar toplumun içinde bulunduğu durum ve toplumsal gerçekler de tüm gerçekliği ile mevcut. İzlediği bir tiyatro oyunundan aklında kalanları o gece hiç vakit kaybetmeden ve etkisini yitirmeden resmetmek istiyor. Savaşın izlerini, mültecilerin yaşam mücadelelerini, canlı bombaların kana buladığı Ankara Garı'ndan yüreğini yakan anıları, küçücük yaşta kaybettiği annesini ve kardeşlerini, çocuk parkında ağlayan torununu, okuduğu bir şiiri de resmediyor. Resimleri haftalarca aylarca sürmüyor, yaşanan olayın etkisi tazeyken, henüz canlıyken aktarmayı tercih ediyor. Sanatçı bu süreç uzarsa etkisini yitireceğini, duygularının şiddetinin değişeceğini biliyor. Bu nedenle süratle çalışıyor. Hızlı çalışmak ona şevki, coşkusu bazen de acısı, öfkesi tazeyken yansıtabilme imkanı sağlıyor. Resimlerindeki zengin dokular, hızlı ve anlık görüntüler, yoğun lekesel değerler, boya katmanları hep bu coşkunun dışavurumları olarak karşımıza çıkıyor. Pekmezci konuyla

ilgili şunları dile getiriyor; "Resimlerimde içimden geldiği gibi betimlemeyi ilke edindim, sonradan düzeltmeler, makyajlamak gibi geliyor bana. Dahası duygusal tavrımın gerektirdiği anında oluşan rahatlığı hiç bozmak istemem. Bu çocuksu olabilir, deseni bozuk olabilir, anatomisi sakat olabilir. Benim "insan" diye betimlediğim insandan başka bir şey etkisi veriyorsa o zaman bozarım o resmi, sergilemem, bitirmem. "İnsan" etkisi veriyorsa, benim aklımdaki, beynimdeki konuyu ifade etmemi sağlıyorsa benim için yeterlidir. Aylarca bir resim üzerinde kesinlikle çalışmam. Duygularım, kaygım, heyecanım istim üzerindeyken, tavsamadan resmi bitirmek zorundayım. O duygudan uzaklaştığımda resim mekanikleşir, renkler, biçimler, lekeler oyunu olur ama benim iç dünyamı temsil etmez. Ben renkler, biçimler, lekeler, kompozisyon oyunları ile resim yapmam. İçeriği; bir sözü, bir özü, olmayan, kof bir gösteridir benim için bunlar." Plahanov'un özlü bir sözü ile destekliyor anlattıklarını; "İçeriği olmayan resim ruhsuz, bir ceset gibidir". Ayrıca Pekmezci, sanatçının değişken ruh halinin eserine yansımalarının doğallığını da vurguluyor; "Bugün huzurla resim yaparken betimlediğimiz konular, kullandığımız renkler, armoniler farklı bir yöne sürükler bizi. Ama kaotik bir günde o günün sancısına uygun bir konu, armoni, vücut tepkisi kendiliğinden oluşur. Bu okuduğumuz bir şiir olabilir, TV'den gördüğümüz trajik bir olay da. Tanığı olduğumuz bir uyanan da. Benim resimlerimde bu duyarlık her zaman vardı. 1970' te yaptığım bir resimde ananın tabutunu taşıyanları anlatmıştım; siyah-beyaz bir resim. 1980' lerde kardeş kavgalarını." (Görsel: 8,9,10)

Görsel 8. Pekmezci'nin "Can Kırıkları" isimli tiyatro oyunu sonrası izlenimlerini resmettiği çalışması (Solda)

Görsel 9. Pekmezci'nin 1970'de yaptığı, annesinin cenazesini anlattığı "Acı" isimli eseri.

Görsel 10. Pekmezci'ye ait bir çocukluk anısını anlatan resmi.

Türkiye'de pek çok eğitim kurumunda Özgün Baskı Resim Atölyeleri kurmuş ve teknik ağırlıklı bir disiplinin inceliklerini öğretmiş bir sanatçı olarak Hasan Pekmezci, tekniğin sınırlandırıcılığına da karşı çıkmaktadır. Salt tekniğe bağlılığın bir anlamda tutuculuk olduğunu tüm içtenliğiyle savunur. İnsanın sanatsal duyarlılığının ve yaratıcılığının her türlü teknik sınırlılıkların önüne geçebilecek güçte olduğunu vurgulamaktadır. Resim de yapar, şiir de yazar, öykü de yazar, resimli günlükler de tutar. Yeni bir şey öğrenmekten korkmaz, yeni bir şey denemekten çekinmez. Belli bir alanın, disiplinin, tekniğin ya da malzemenin arkasına sığınmaz. "Teknik sadece bir araç. Bu nedenle teknik tutuculuğuna inanmayanlardanım. İnsan yaratıcılığı sınırsızdır, her olanağı bir başka amaç için de, özgün baskı için de kullanabilir. Belki de çok daha ilginç yollar keşfine zemin için. Ben özgürlüğün sanatın vazgeçilmezi olduğunu savunuyorsam buna değin ne varsa onu da savunurum. Her insanın çoklu disiplinleri denemesi, uygulaması yanlısıyım, at gözlüğü ile "sadece kendi işimi yaparım" bana göre değil. Ayrıca "Bir koltuğa birden fazla karpuz sığmaz" diyen anlayışa da karşıyım. Bununla ilgili iki saat konferans verebilirim. Bu söz insana, onun yetilerine saygısızlıktır. İnceleyin, Rönesans insanı çok yönlü insandır. "Polimatmen" çok yönlü, çok bilgili, filozof-alim insan tipidir." Sözleri ile konuya duyduğu hassasiyeti dile getirmektedir.

Pekmezci'nin resimlerinde sıklıkla karşılaşılan bazı imgeler vardır. Kuşlar, kafesler, merdivenler, saatler, ağaçlar, pencereler, kalabalık insan grupları, kuş yuvaları gibi. Bunların arasından öne çıkan kuş ve kafesleri, merdiven ve saatleri kendisine sorduğumuzda çok derin hikayeler çıkıyor karşımıza. Pekmezci, resimlerinde sıklıkla ele aldığı kuş ve kafes imgelerini 1970'lerin başından beri kullanmakta. Zaman zaman geri dönüşlerle betimlediği bu

konuların tamamen kendi anılarından beslendiğini söylüyor. Çok eskilere gidip, köyde geçen hüzünlü çocukluk anılarında sevecen, anaç, koruyucu bir ana figürü bulunmakta. Derme çatma bir ahşap evde, onu sahiplenmiş, koruyan kollayan İrez Ana. Pekmezci henüz küçücükken ona doğa sevgisini, canlıların eşitliğini, yaşam haklarını öğretmiş sevgi dolu bir Anadolu kadını o. Hala sesinin kulaklarında çınladığı, hürmetle adını andığı önemli bir kadın figürü. İşte Pekmezci'nin resimlerinde karşımıza çıkan o kuşlar ve kafesler bu kadar eskilere dayanmakta. Pekmezci resimlerindeki kuş kafesleri hakkında şunları söylüyor; "Kafeslerim aslında hep kırık döküktür, kuşlar için hapis yeri değildir; içine girip çıktıkları birer evdir, yuvadır. Kafes tamamen semboldür. Kuşlar dilerse benim betimlediğim kafesi bir ev-yuva olarak kullanabilirler." Pekmezci görkemli ağaçlar üzerinde kuş yuvalarını da sıklıkla kullanıyor. Uçan, konan, göçen hareketli kırıp kırıp kuşlar. Sanatçının geçmişiyle bağ kuran imgesel bir dil, günümüze yansıyan bir köprü. (Görsel: 11,12,13)

Görsel 11. Hasan Pekmezci'ye ait "Kuşlar" isimli yağlıboya resim, 1991 (Solda)

Görsel 12. Hasan Pekmezci'ye ait "Kafes ve Kuşlar" isimli serigrafi resim, 1997 (Ortada)

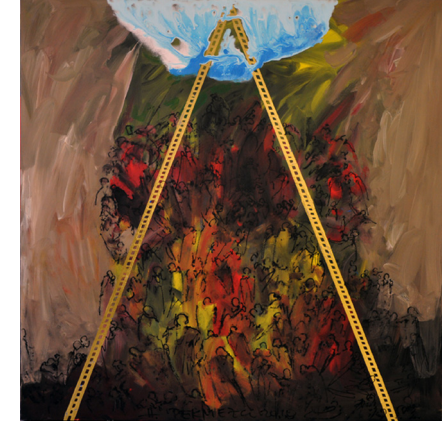
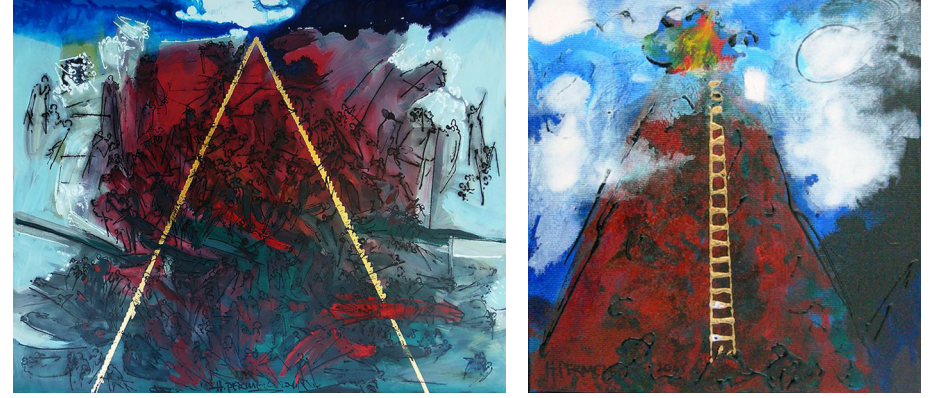
Görsel 13. Hasan Pekmezci'ye ait "Kuşlar" isimli yağlıboya resim, 1993 (Sağda)

Kuşlar ve kafesleri gibi Pekmezci'nin resimlerinde gördüğümüz merdivenleri de sanatçının hayatında yer alan önemli anılardan yansımaktadır. Bir insanın zorluklar ve mücadele içinde tırmandığı yaşam merdivenin öyküsüdür özetle. Hedeflerine ulaşmak için, hayata tutunmak için, ulaştığı yerde kalabilmek için emekle, çabayla basamakları tek tek tırmanmasının öyküsüdür. Çocukluğunda köydeki bakkalın duvarında gördüğü bir resimden evrilerek sanatçının eserlerinde vazgeçilmez bir konu olmuş olan bu merdivenlerin hikayesini kendisinin şu sözleriyle öğrenmekteyiz " Öyküsü eski olmakla birlikte ellinci yaş dönemimde başladı, "Yaşam Merdivenleri" resimlerim. Bir merdivenin tepesine anlatılması güç mücadelelerle çıkabilmiş bir insan olarak, ta çocukluğumdaki Amed Emminin dükkanındaki merdivenin betimlediği gibi: Abalamıştım, çabalamıştım merdivene tırmanmak için.

Devlet babanın elinde İvriz gibi bir ülkü ve ideal ocağında bilgi-bilinç-kimlik. Sonra yokluk içinde, İstanbul'da, Çapa'da ilk gençlik yılları. Sonra eşim olmuştum yanımda; sonra çocuklarım, tepeye çıktıkça başarılarımız, adımız-sanımız... En tepeye yani ellinci basamağa çıktığım yıl büyük kızımız uçmuştu yuvamızdan. "Dank etmişti" beynimize yaşamın bir başka gerçeği. Merdivenden iniş başlamıştı, yaşamla birlikte geri sayım, bir yandan da. Çok geçmedi, ikinci kızımız da uçup gidiverdiğinde "Hanya'yı-Konya'yı" anlamaya başlamıştık eşimle. "Edi-büdü" iki can kalıvermiştik evimizde. Daha bilinçli-daha duygusal, daha acımasız öz eleştiri ve sorgulamalarla. Geride kalan yılların birikimi, ağır yükü, iniş açısının eğimi; iniş hızını bilinmezle-menzile doğru alabildiğine artıran. Nasıl elli, altmış, yetmiş oluverdi dedirten. Sahi ne zaman 72 yaşına geliverdik?... Her merdiven resmim bireysel olarak benim, eşimin, ailemin; geride kalan her basamağı emekle, onurla tırmandığımız yaşam mücadelemizin betimlemesi, izi, belgesi, kanıtı. Bunların her biri sanatı, yaşamın bütün gözlemlerinin, anılarının, duyarlıklarının, sesli-sessiz, renkli-renksiz anlatımı, paylaşımı, deşifresi olarak gören biri için gece gündüz, dur durak bilmeden çalışma, sergiler dolusu resim yapma-yaptırma nedeni olamaz mı?" Pekmezci için resimlerinde kullandığı merdivenler yaşamın sorgulanması anlamını taşımakta. Özellikle altın yıldız ile vurguluyor merdivenlerini daha da pekiştirmek için "Yaldızlıdır merdivenlerim. Her adımı, her basamağı altın. Anlamını değerini vurgulamak için. Bu duygularımı Ahmet Haşim'in "Merdiven" şiiri daha çok tetikledi diyebilirim.

"Ağır ağır çıkacaksın bu merdivenlerden,
Eteklerinde güneş rengi bir yığın yaprak
Ve bir gün bakacaksın semaya ağlayarak"

Elli yaşımdan sonra yani inişe geçtikten sonra daha çok sevdim bu merdiven resimlerimi. Yaşamla sanatın birlikteliği; duyumsama ile betimleme..." (Görsel: 14,15,16)

Görsel 14. Hasan Pekmezci'ye ait "Yaşam Merdiveni" isimli tuval üzerine akrilik resim, 2011 (Sol Üstte)

Görsel 15. Hasan Pekmezci'ye ait "Yaşam" isimli yağlıboya resim, 2005 (Sağ Üstte)

Görsel 16. Hasan Pekmezci'ye ait "Yaşam" isimli karışık teknik resim, 2010 (Altta)

Hasan Pekmezci'nin son dönemlerde resimlerinde sıklıkla karşılaştığımız saat imgesi bize sanatçının zaman kavramını sorguladığı bir dönemin sanatsal yansımalarını hissettiriyor. "Akıp Giden Zamana Ağıt" isimli yazısının başında kaleme aldığı etkileyici şiiri konuyu özetliyor sanki;

"Kolundaki altın kol saati değildir değerli olan, onun tik takları içinde akıp giden saniyelerdir.

Kolundaki altın kol saatinin markasıyla, fiyatıyla değil; onun gösterdiği her saniyenin altın değerinde olduğunu anladığın zaman öğünmelisin.

Her şeye bir bedel biçilebilir; ancak, geri getirilemeyecek, durdurulamayacak, değer biçilemeyecek tek şey zamandır.

Ey insanoğlu, dünyanın servetine de sahip olsan, bir saniyelik zamanı bile satın alamayacak kadar fakir ve çaresizsin.

Bir insanı kırmak için bir saniye yeterlidir, ancak onu kazanmak için ömrünüz yetmeyebilir.

Sizi kimlik haline getiren, maddi servetiniz, yaşadığınız uzun yıllar değil, bu yaşamın içini iz bırakan eserlerle doldurup, doldurmadığınız; hakkını verip vermediğinizdir."

Sanatçı, zamanın değerini ve insanın zaman algısının aslında nasıl da yanıltıcı olduğuna değiniyor ve resimlerdeki saatleri şu sözlerle anlatıyor; "Saat, zaman yaşamızla birlikte daha da anlam kazanan semboller, kavramlar. Çok hızla akıp giden, asla geri dönmeyen, milyonlar veritse dakikasını geri alamayacağımız muazzam bir değer. Bu durum belli yaşlarda farkına varılmayan ama farkına varıldığında da insanın bütün benliğini saran bir duygu. Bir zamanlar "Ooo daha çok zaman var" derken, bir zaman geliyor; geride kalan zamanın ne kadar azaldığı kaygısı, saatlerin akrep ve yelkovanlarının çok daha hızla döndüğü bir duygu dünyası başlıyor. Hatta panik yaşatıyor insana. Bu nedenle saat/zaman kavramı benim çok önem verdiğim bir konu ve bütün duygularımı, yaşamımı, yaşama bakışımı temsil ettiğine inandığım resimlerim." (Görsel:17,18,19)

Görsel 17-18-19. Hasan Pekmezci'ye ait "Zaman" isimli karışık teknik resimler, 2010.

Sanatın bir bütün olduğunu devamlı vurgulayan Hasan Pekmezci, hayatını resmin yanısıra başka sanatsal üretimlerle de zenginleştiren bir sanatçıdır. Öyküler yazar, çoğu kişinin bilmediği 200'e yakın şiiri vardır, çocuk resimleri inceler, resimli günlükler tutar, sanat eğitimci yanını sosyal sorumluluk projeleri ile birleştirir, çok okur, iyi bir koleksiyoncudur. Buradan donanımlı bir sanatçının çok yönlü üretimler içerisinde olmasının önemini de çıkarabilmekteyiz.

Değerli bir eğitmen, üretken bir akademisyen ve ülkemizin yetiştirdiği en değerli sanat insanlarından Hasan Pekmezci için başarının anlamını soruyorum. "Başarı çok sübjektif bir kavram ama temelinde tutku ile çalışma var. Mustafa Ayaz 'Ben yetenekli falan değilim, benim kadar çalışan herkes mutlaka güzel şeyler yapar' der. Michaelangelo'nun 'Bulduğum noktanın yüzde doksan dokuzu çalışma; yüzde biri yetenek' der. Sanat bir felsefe gerektirir. Buna yaşam felsefesi temel dayanaktır. Yaşam felsefesi olmayanın sanat felsefesi de olmaz. Çünkü felsefe sorgulamadır. Neden yaşıyoruz, niçin, nasıl sorgulamalarıyla anlam yükler yaşama. Neden?, niçin?, nasıl sanat? sorularına yanıt arayan, sorgulayan, kendini sorgulatandır, sanat. Yaptıklarını sorgulamayan, kendini yargılamayan sanatçı olamaz. Ressam olur, seramikçi olur, heykeltarihi olur, ama sanat sorgulamayla başlar. Bu nedenle sanat felsefesi kesinlikle sanat eğitiminin temel dayanağı olmalıdır, bütün eğitim kurumlarında. Tarih incelendiğinde batan imparatorlukların, devletlerin yıkılış nedenlerinin başında eğitim kurumlarından felsefe, mantık, bilim, fenin kaldırılması gelir. Toplum düşünmez, tabii olur, ümmet olur, kül köle yapmak isteyenlerin ilk işi bu alanları ortadan kaldırmak, dejenere etmektir. Çok çalışma, çok araştırma. Çok okuma, mutlaka yazma. Ama içtenlik, özgünlük, özgürlük. Fark yaratma. Benim olsun, beni temsil etsin ama kötü olsun, diyenlerdenim. Bana 'filancanın tekrarcısı' diyeceklerine çok kötü, berbat bir ressam desinler daha iyi. Başkalarının yaşamını anlatmak yerine insanın kendi yaşamını anlatması temel ilke olmalıdır. Başkalarının rolüne soyunmak, başkalarının kimliğine bürünmek demektir. Ben kendi kimliğim varken niye başkasına yamanayım ki. Başarıda özellikle sanat gibi çok hassas, kırılabilir, duygusal yönü baskın alanlarda ısrarla, sabırla, mücadele içinde olma zorunluluğu var. İnsanın kendi kendisi ile yarışması, kendini her resimde aşma çabası. Bu nedenle 1958 yılından beri resmin içindeyim. Hiç ara vermediğimi kesinlikle söyleyebilirim. İlk resmim 1968'de satıldı. İki resim parası ile aldığım ilk şey Amerikan Neşriyat Bürosu kanalıyla ABD'den sanat kitapları getirtmek oldu. Türkiye'de sanat kitabı bulmak ne zordu o zamanlar. Ben başarılı sayılardan değilim kendimi. Çok çalışan olarak bilinmememe rağmen, neredeyse 24 saatimi tam kullanma çabasında olmama rağmen. Randımanı düşük bir işletme gibi hissederim hep. tek olumlu yanımdır

alışkanlıklarım, elim boş durmamalı, çizmeli, karalamalı, oynamalı. Yazılı günlük tutarım yıllardır. Yazma eylemini çizme eyleminden ayrı düşünmem. Her gün mutlaka bir makale üzerinde çalışırım. Yarına yetişecekmiş gibi. yarın dersim varmış gibi araştırma yaparım. Bir alıntının kaynağını bulmak için sabahladığım çok olur, inatlaştığımdan. Şu an benden yirmi konferans isteseler hepsi hazır. 20 makale isteseler, hazır. Sergilemek için 500 resim isteseler hazır. yayınlamak isteseler 200 şiir, bir o kadar öykü-anı hazır. Buna rağmen daha sistemli çalışabilir, daha randımanlı üretebilirdim, diye düşünürüm öz eleştiri olarak."

Bu değerli söyleşinin sonuna doğru gelirken Hasan Pekmezci Hoca'ya üzerinde çalıştığı en son projelerini soruyorum. Sürükleyici bir kitap tadındaki bu keyifli sohbetimiz için teşekkürlerimi sunarken sanat öğrencilerine, genç akademisyenlere, sanatçılara ne gibi tavsiyeleri olabileceği sorusunu yöneltiyorum. "On-yirmi yıllardır bir projem var, uykularımı kaçıran, bir türlü hayata geçiremediğim; 200x300 cm. boyutlarda 50 resimlik bir seri. Böyle resimleri çalışabilmek için büyük bir mekan bulmak çok zor. Bizde bazı konuları 'Sadece biz biliriz, biz yaparız' takıntılıları var. Ben 'Bir insan eğer isterse her şeyi yapabilir, ama kendisi kadar. Herkes resim yapabilir, ama kendisi kadar-Picasso gibi değil. Herkes seramik yapabilir ama Füreye gibi Atilla Galatalı gibi değil, kendisi kadar. Yaşayabildiğim sürece eğitimciliğim, sanat alanım yaşama bağlılığım demektir. Yaşam herkes için 'Bir varmış bir yokmuş' oyunudur. Bu geride bırakılabilen eserlerle belki biraz daha uzayabilir ancak. Bu nedenle bizi sanata, iz bırakmaya yönlendiren her an sevgi ve saygı ile andığım bütün öğretmenlerimize minnet duygularımı sunuyorum. Biz birşeyler yapabilmişsek sadece onların sayesinde, bunun bilincindeyim. Bütün gençlerimiz iyiyi, güzeli, doğruyu, çağdaşlığı hak eden pırlantalarımızdır. Hepiniz umudumuzsunuz. Mutluluğunuz, başarılarınız sonsuz olsun."

Kaynakça*

* Bu yayının temel kaynağını makalenin yazarı Deniz Onur Erman tarafından 06.05.2018 ve 08.05.2018 tarihlerinde Prof. Hasan Pekmezci ile yapılmış olan sözlü ve yazılı röportajlar oluşturmaktadır.

Pekmezci, H. "Eşi İnsanın Nefesidir" (<http://www.hasanpekmezci.com/esi-insanin-nefesidir/>)

Pekmezci H. "Sanat alanı ister iki, ister üç boyutlu olsun, sanatçının mahremiyetidir." <https://www.kultursanatharitasi.com/sanat-alani-ister-iki-ister-uc-boyutlu-olsun-sanatcinin-mahremiyetidir/>

Pekmezci, H. "Yaşamın Anlamı ve Yaşamak" (<http://www.hasanpekmezci.com/yasamin-anlami-ve-yasamak/>)

Pekmezci, H. "Yaşam Dedikleri / Eni Boyu Kavga" <http://www.hasanpekmezci.com/yasam-dedikleri-eni-boyu-kavga>

Pekmezci, H. "21. Yüzyıla Doğru Türkiye'de Sanat" <http://www.hasanpekmezci.com/21-yuzyila-dogru-turkiyede-sanat/>

Pekmezci, H. "Yaşam Kısa, Sanat Sonsuz" <http://www.hasanpekmezci.com/yasam-kisa-sanat-sonsuz/>

<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,80267/vi-1980-sonrasi-sanat-gelismeleri.html>

Görsel Kaynaklar

1,2,3,4- Kişisel fotoğraf arşivi

5- (<https://www.brhd.org.tr/hasan-pekmezci-278>) (erişim: 10.05.2018)

6-7- (<http://www.hasanpekmezci.com/calismalari>) (erişim: 10.05.2018)

8-9- Kişisel fotoğraf arşivi

10-11-13- 03-26 Şubat 1994 Ankara, Emlak Sanat Galerisi sergi kataloğu.

12- 24 Ekim- 25 Kasım 2000, Ankara, İMKB Sanat Galerisi sergi kataloğu.

14- (https://wikimedia.org/Hasan_Pekmezci.jpg) (erişim: 11.05.2018)

15-16-17-18-19 http://www.artsnt.com/hasan_pekmezci.php (erişim 11.05.2018)